ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ

ΤΑ ΕΤΗ 2015-2017

THE WORK OF THE EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA IN THE YEARS

2015-2017

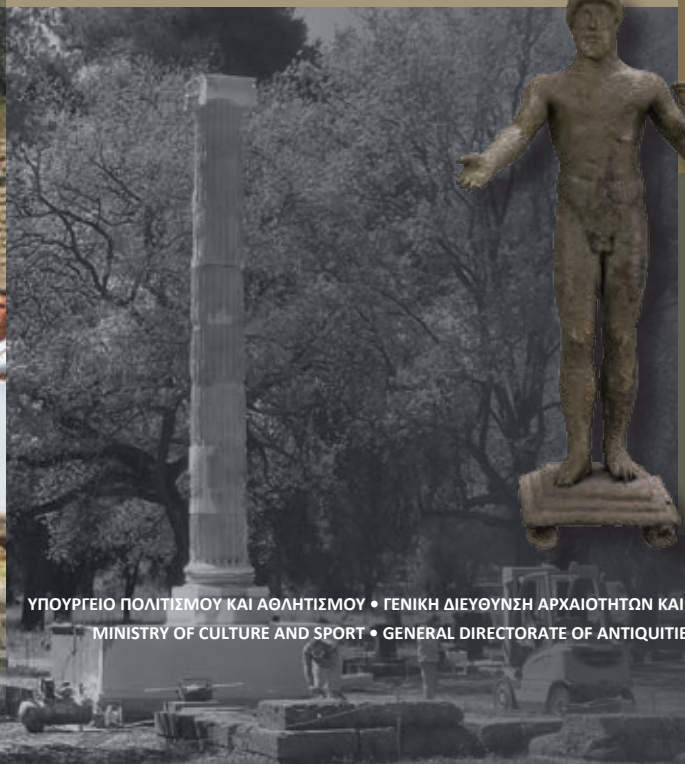

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ • ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ • ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ
MINISTRY OF CULTURE AND SPORT • GENERAL DIRECTORATE OF ANTIQUITIES AND CULTURAL HERITAGE • EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA
ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ - ANCIENT OLYMPIA 2017

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ ΤΑ ΕΤΗ 2015-2017

THE WORK OF THE EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA IN THE YEARS 2015-2017

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ • ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ • ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ
MINISTRY OF CULTURE AND SPORT • GENERAL DIRECTORATE OF ANTIQUITIES AND CULTURAL HERITAGE • EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA
ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ - ANCIENT OLYMPIA 2017

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
ΗΛΕΙΑΣ
ΤΑ ΕΤΗ 2015-2017

THE WORK OF
THE EPHORATE
OF ANTIQUITIES
OF ILIA IN THE YEARS
2015-2017

Ολυμπία:
αεροφωτογραφία του
αρχαιολογικού χώρου.

Olympia:
Aerial-photo
of the archaeological site.

Ολυμπία: Τελετή Αφής της Ολυμπιακής Φλόγας για τους Αγώνες του Ρίο ντε Τζανέιρο, Απρίλιος 2016.

Olympia: Olympic Flame Lighting Ceremony for the Games of Rio de Janeiro, April 2016.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ ΤΑ ΕΤΗ 2015-2017

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας, είναι μία από τις παλαιότερες περιφερειακές υπηρεσίες της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού με αρμοδιότητες την έρευνα, προστασία, ανάδειξη και φύλαξη των αρχαιοτήτων, την μελέτη και εκτέλεση οιουδήποτε αρχαιολογικού έργου συντήρησης, αναστήλωσης και ανάδειξης των μνημείων και αρχαιολογικών χώρων της Ηλείας, την εύρυθμη λειτουργία των χώρων και Μουσείων της, την συμμετοχή σε περιοδικές εκθέσεις, καθώς και την επιστημονική μελέτη και δημοσίευση των αρχαιοτήτων της περιοχής ευθύνης της. Επιπλέον, έχει την τύχη, αλλά και τη μεγάλη ευθύνη να διαχειρίζεται δύο από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας που αποτελούν και μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco, το Ιερό της Ολυμπίας και το ναό του Επικουρίου Απόλλωνα στις Βάσσες της Φιγάλειας.

Τα έτη 2015-2017 υπήρξαν ιδιαίτερα σημαντικά, καθώς για πρώτη φορά λειτούργησε ως φορέας προστασίας όλων διαχρονικά των αρχαιοτήτων μετά τη διοικητική μεταβολή στη σύνθεση και στις αρμοδιότητές των Εφορειών που επήλθε με την εφαρμογή του νέου Οργανισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού τον Οκτώβριο του 2014. Το έργο που επιτελέστηκε ήταν πολυσύνθετο και οι απαιτήσεις αυξημένες, αφού στο αντικείμενό της πρώην Ζ΄ ΕΠΚΑ προστέθηκαν τα πολυάριθμα μνημεία της βυζαντινής και μεταβυζαντινής εποχής της Ηλείας. Πολύτιμος αρωγός στο έργο μας στάθηκαν πάντα οι Γενικές Διευθύνσεις του ΥΠΠΟΑ με τις Διευθύνσεις τους, όπως και η Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, τις οποίες ευχαριστούμε θερμά, ιδιαιτέρως δε την Υπηρεσία Νεοτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Νοτίου Ιονίου για τη γενικότερη συνδρομή της στα τεχνικά θέματα της Εφορείας. Επίσης, ευχαριστίες οφείλονται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και σε συλλογικούς φορείς της Ηλείας για την υποστήριξη

Ολυμπία: ο βόρειος κίονας του μνημείου του Πτολεμαίου Β΄ και της Αρσινόης κατά τις εργασίες αναστήλωσης.

Olympia: the northern column of Ptolemy II and Arsinoe monument, during restoration works.

THE WORK OF THE EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA IN THE YEARS 2015-2017

The Ephorate of Antiquities of Ilia constitutes one of the oldest peripheral services of the General Directorate of Antiquities and Cultural Heritage of the Hellenic Ministry of Culture and Sports, responsible for the research, protection, enhancement and safe-keeping of antiquities, the study and implementation of any given archaeological work for the conservation, restoration and enhancement of the monuments and archaeological sites of Ilia, the orderly operation of the sites and Museums of the prefecture, the participation in temporary exhibitions, as well as the scientific study and publication of the antiquities of its jurisdiction. Furthermore, it has the fortune, but also the great responsibility, to be in charge of two among the most important archaeological sites in Greece, both of which are monuments listed in the Catalogue of the World Cultural Heritage of Unesco: the Sanctuary of Olympia and the Temple of Apollo Epicurius at Bassae of Phigaleia.

The years 2015-2017 were of particular importance, given that for the first time the Ephorate functioned as authority for the protection of antiquities across the entire chronological spectrum, following the administrative modification, in the composition and jurisdiction of the Ephorates, that occurred through the implementation of the new Organization Chart of the Hellenic Ministry of Culture and Sports in October 2014. A multi-dimensional and increasingly demanding work process was accomplished, considering that the scope of the Ephorate was enlarged so as to include not only that of the former 7th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities, but also the numerous monuments of the Byzantine and post-Byzantine period in Ilia. Valuable has always been the assistance in our work of the General Directorates of the Ministry of Culture and Sports, with their Directorates, as well as of the NSRF Task-Force Structure, to all of which we extend our warmest thanks, especially so to the Service of Modern Monuments and Technical Works of Western Greece, Peloponnese and Southern Ionian Sea for its overall contribution to technical matters of the Ephorate. Moreover, thanks are also due to the Municipalities, the Regional Authorities and Institutions of Ilia for their support.

που μας παρείχαν. Επισημαίνεται ότι το έργο αυτό οφείλεται στην άοκνη εργασία, πολλές φορές και πέραν του ωραρίου, του προσωπικού όλων των ειδικοτήτων της Εφορείας.

Όπως είναι φυσικό, ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στην εύρυθμη λειτουργία και στην προστασία των μνημείων των οργανωμένων αρχαιολογικών χώρων που δέχονται πολύ μεγάλο αριθμό επισκεπτών με πρώτο και κύριο τον Αρχαιολογικό Χώρο και τα Μουσεία της Ολυμπίας. Έτσι, εκτός των εκτεταμένων και συστηματικών εργασιών αποψίλωσης από τη βλάστηση από το μόνιμο προσωπικό μας σε έκταση εκατοντάδων στρεμμάτων και τις υπόλοιπες εργασίες συντήρησης, από το 2015 έγιναν και μία σειρά επεμβάσεων, με πιο σημαντική την επιδιόρθωση και επαναλειτουργία του συστήματος πυροπροστασίας.

Στον Αρχαιολογικό Χώρο της Ολυμπίας με μεγάλη επιτυχία διοργανώθηκε η Τελετή Αφής της Ολυμπιακής Φλόγας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Ρίο ντε Τζανέιρο στην Βραζιλία τον Απρίλιο του 2016 και τον Οκτώβριο του 2017 για τους χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες της Πιονγκ-Τσανγκ στη Ν. Κορέα. Για την πραγματοποίησή της η ΕΦΑ Ηλείας συνεργάστηκε με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, και κυρίως την Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή.

Στον χώρο της Ολυμπίας πραγματοποιήθηκε υπό την εποπτεία μας η αναστήλωση του βόρειου κίονα αναθηματικού μνημείου μπροστά στη Στοά της Ηχούς από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο. Το αναθηματικό μνημείο ήταν το μεγαλύτερο και το πιο εντυπωσιακό στο Ιερό με πλάτος 20 μ. και δύο ανεξάρτητους κίονες στα άκρα του, των οποίων το ύψος έφθανε τα 8,50 μ. Ανεγέρθηκε περίπου το 270 π.Χ. από τον ναύαρχο Καλλικράτη για τον Πτολεμαίο Β΄ Φιλάδελφο και την σύζυγό του Αρσινόη, σύμφωνα με την επιγραφή στη βάση του βόρειου κίονα. Το μνημείο αυτό σε καίρια θέση στη διαδρομή από το Ναό του Δία προς το Στάδιο, δεν ήταν εύκολα αναγνωρίσιμο στον μη ειδικό επισκέπτη, πριν την επέμβαση αυτή.

Στο Ναό του Επικουρίου Απόλλωνα ολοκληρώθηκε το έργο «Αποκατάσταση βορειότερων τμημάτων μακρών πλευρών Ναού Επικουρίου Απόλλωνα Βασσών», ενταγμένο στο Ε.Σ.Π.Α 2007-2013 με προϋπολογισμό 1.650.000,00 ευρώ. Φορέας υλοποίησης του έργου αρχικά ήταν το Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων και στη συνέχεια η Διεύθυνση Προϊστορικών - Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Επίσης, στον αρχαιολογικό χώρο της Ολυμπίας υλοποιήθηκαν έργα ΕΣΠΑ, ενταγμένα στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», τα οποία έχουν συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση της εικόνας του χώρου.

Ναός Επικουρίου Απόλλωνα: εργασίες στο πλαίσιο του έργου «Αποκατάσταση βορειότερων τμημάτων μακρών πλευρών Ναού Επικουρίου Απόλλωνα».

Temple of Apollo Epicurius: works carried out as part of the project «Restoration of the northernmost parts of the long sides of the Apollo Epicurius Temple at Bassae».

At this point, it should be stressed that it would not have been possible to carry out this task without the tireless efforts and dedication of the Ephorate staff of all specialties, quite often extending beyond regular working hours.

As it would be expected, special priority was given to the orderly function and protection of the monuments in the organized archaeological sites that attract great numbers of visitors, the first and foremost among them being the Archaeological Site and the Museums of Olympia. As a result, besides the extensive and systematic clearing of vegetation by our permanent staff across an area of dozens of hectares and other scheduled conservation works, since 2015 a series of interventions has also been performed, the repair and reuse of the fire protection system being of paramount importance.

The Archaeological Site of Olympia hosted with great success the Olympic Flame Lighting Ceremony for the Olympic Games of Rio de Janeiro, Brazil, in April 2016, and for the Winter Olympic Games of Pyeong-Chang, S. Korea, in October 2017. For the organization of these events the Ephorate of Antiquities (EPHA) of Ilia worked together with all the institutions involved, and especially with the Hellenic Olympic Committee.

In the area of Olympia, under our supervision, the German Archaeological Institute carried out the restoration of the north column of a dedicatory monument standing in front of the Echo Portico. The dedicatory monument was the biggest and most impressive one in the Sanctuary, with a façade measuring 20 m. in width, with two free-standing columns at its extremities, the height of which reached up to 8,50 m. It was erected around 270 B.C. by admiral Callicrates for the King of Egypt Ptolemy II Philadelphus and his wife Arsinoe, as indicated by the inscription on the base of the north column. This monument, situated at a nodal point along the route from the Temple of Zeus to the Stadium, prior to this intervention was not easily recognizable to non-specialist visitors.

At the temple of Apollo Epicurius, the project «Restoration of the northernmost parts of the long sides of the Apollo Epicurius temple at Bassae» was completed, having been integrated into the NSRF 2007-2013 with a budget of 1,650,000.00 Euros. Acting as project implementation executive was initially the Credit Management Fund for the Execution of Archaeological Projects and subsequently the Directorate of Prehistoric – Classical Antiquities.

Furthermore, at the archaeological site of Olympia, projects, integrated into the NSRF Operational Programme «Competitiveness and Entrepreneurship», were implemented, contributing considerably to the upgrading of the site's image.

ΕΡΓΑ

Ι. «Αποκάλυψη και Ανάδειξη Γυμνασίου – Χωροθέτηση νέας εισόδου του αρχαιολογικού χώρου Ολυμπίας», ΕΣΠΑ 2007-2013 με προϋπολογισμό 980.000 ευρώ.

Το έργο περιλάμβανε δύο υποέργα: α) «Αποκάλυψη και ανάδειξη Γυμνασίου» που υλοποιήθηκε απολογιστικά και με αυτεπιστασία από την ΕΦΑ Ηλείας και β) «Διαμόρφωση νέας εισόδου και διαδρομής επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο Ολυμπίας», υποέργο-εργολαβία στο οποίο πραγματοποιήθηκε η κατασκευή εισόδου σε νέα θέση, ανατολικά της παλαιάς, από την Διεύθυνση Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων. Στο πλαίσιο του πρώτου υποέργου πέρα από τις απαραίτητες τεχνικές υποδομές στο χώρο (αντιστήριξη και διαμόρφωση πρανών, κατασκευή νέας περίφραξης στο βορειοδυτικό τμήμα του χώρου, κατασκευή δικτύου ομβρίων) και την τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων, πραγματοποιήθηκε η αποκάλυψη και ανάδειξη τμήματος του Γυμνασίου. Πρόκειται για την πρώτη ανασκαφή που διενεργήθηκε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία εντός του οργανωμένου Αρχαιολογικού Χώρου της Ολυμπίας. Το κτίριο του Γυμνασίου είναι ένα επίμηκες οικοδόμημα που αναπτύσσεται στον άξονα βορρά-νότου και αποτελείται από τέσσερις στοές, οι οποίες περιβάλλουν κεντρικό και ευρύ αύλειο χώρο. Επισημαίνεται ότι η δυτική στοά έχει παρασυρθεί από τον ποταμό Κλαδέο. Τα επιμέρους τμήματα του κτιρίου οικοδομούνται σταδιακά, ενώ η ακριβής χρονολόγησή τους παραμένει ασαφής.

Ολυμπία: η νέα εισόδος του αρχαιολογικού χώρου που κατασκευάστηκε στο πλαίσιο του έργου «Αποκάλυψη και Ανάδειξη Γυμνασίου –Χωροθέτηση νέας εισόδου του Αρχαιολογικού Χώρου Ολυμπίας».

Olympia: the new entrance to the archaeological site constructed in the framework of the project «Unearthing and Enhancement of the Gymnasium – Construction of new entrance at the Archaeological Site of Olympia".

Ολυμπία: ανασκαφή του Γυμνασίου στο πλαίσιο του έργου «Αποκάλυψη και Ανάδειξη Γυμνασίου – Χωροθέτηση νέας εισόδου του Αρχαιολογικού Χώρου Ολυμπίας».

Olympia: excavation of the Gymnasium, conducted in the framework of the project «Unearthing and Enhancement of the Gymnasium – Construction of new entrance at the Archaeological Site of Olympia".

PROJECTS

I. «Unearthing and Enhancement of the Gymnasium – Construction of new entrance at the Archaeological Site of Olympia", NSRF 2007-2013 with a budget of 980,000 Euros.

Ολυμπία: αεροφωτογραφία του Γυμνασίου μετά την ολοκλήρωση των εργασιών αποκάλυψης του βορείου τμήματός του στο πλαίσιο του έργου «Αποκάλυψη και Ανάδειξη Γυμνασίου – Χωροθέτηση νέας εισόδου του Αρχαιολογικού Χώρου Ολυμπίας».

Olympia: aerial-photo of the Gymnasium, after the completion of the works for the unearthing of its north part, conducted in the framework of the project «Unearthing and Enhancement of the Gymnasium - Construction of new entrance at the Archaeological Site of Olympia».

The project included two subprojects: a) «Unearthing and Enhancement enhancement of the Gymnasium», which was conducted by the Ephorate of Antiquities of Ilia and b) «Construction of new entrance and visitors' route at the Archaeological Site of Olympia», a contracted work, as part of which an entrance was constructed at a new spot, to the east of the old one conducted by the Directorate for the Restoration of Ancient Monuments. In the frame of the first subproject, apart from the required technical infrastructure works on the site (retention and formation of soil slopes, construction of new fence at the northwestern part of the site, construction of rainwater drainage system) and installation of information panels, the unearthing and apt presentation of part of the Gymnasium were also implemented. This is the first ever excavation conducted by the Greek Archaeological Service within the organized Archaeological Site of Olympia. The building of the Gymnasium is an elongated edifice extending along the north-south axis and is composed of four porticos, which surround a wide central courtyard. Noteworthy is the fact that the west portico has been washed away by the Cladeos river. The various parts of the building were gradually added to it, while their exact dating remains undetermined.

Ολυμπία: σπόνδυλοι κιόνων που βρέθηκαν κατά χώραν κατά την ανασκαφή της ανατολικής στοάς του Γυμνασίου.

Olympia: column drums found in situ during the excavation of the east portico of the Gymnasium.

Ανασκάφηκε έκταση 1.263 τ.μ. και ήρθε στο φως τμήμα της ανατολικής στοάς του Γυμνασίου μήκους 50 μ., βορείως του ήδη ανεσκαμμένου τμήματος της από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο, καθώς και μεγάλο μέρος του κεντρικού αύλειου χώρου και τέλος έκταση 328 τ.μ. ανατολικά του κτιρίου, όπου εντοπίστηκε εγκατάσταση υστερορρωμαϊκών χρόνων. Από την ανατολική στοά αποκαλύφθηκε η συνέχεια του εξωτερικού τοίχου του κτιρίου, βάσεις των κιόνων τόσο της εσωτερικής όσο και της εξωτερικής κιονοστοιχίας, καθώς και το λίθινο αυλάκι συγκέντρωσης και απορροής των υδάτων κατά μήκος της δυτικής πλευράς της στοάς. Καλυπτόταν από στρώμα καταστροφής αποτελούμενο κυρίως από κεραμίδες της στέγης της, το οποίο χρονολογείται στους ρωμαϊκούς χρόνους, ενώ κατά χώραν βρέθηκαν πεσμένοι σπόνδυλοι των κιόνων.

Ανατολικά του Γυμνασίου ερευνήθηκε ζώνη που εκτείνεται κατά μήκος της ανατολικής παρειάς του εξωτερικού τοίχου του μνημείου και η οποία ορίζεται από παράλληλο προς αυτόν τοίχο, μεταγενέστερης περιόδου. Αποκαλύφθηκαν κατάλοιπα υστερορρωμαϊκής εποχής: μικροί κλίβανοι, φρέατα και τμήματα δαπέδου από πατημένο χώμα. Επίσης, η διερεύνηση της θέσης στον αύλειο χώρο του Γυμνασίου, όπου είχε προγραμματιστεί η κατασκευή της δεξαμενής του συστήματος αποστράγγισης έφερε στο φως αποθέτη με αξιόλογα χάλκινα αντικείμενα της γεωμετρικής – αρχαϊκής εποχής. Η ανασκαφή απέδωσε πολυάριθμα ευρήματα: κεραμική ελληνιστικών και κυρίως ύστερων ρωμαϊκών χρόνων, χάλκινα και οστέινα μικροαντικείμενα, σκωρίες και μάζες υάλου, αλλά και πλήθος χάλκινων νομισμάτων, τα περισσότερα από τα οποία συντηρήθηκαν στο πλαίσιο του έργου. Οι έρευνες των ετών 2013-2015 κρίνεται ότι συνέβαλαν σημαντικά στην καλύτερη κατανόηση του μεγέθους και της μορφής του αρχαίου Γυμνασίου ενισχύοντας τις γνώσεις μας για αυτό, ενώ εισήγαγαν και νέα δεδομένα σχετικά με τη μορφή του ιερού της Ολυμπίας κατά τους χρόνους της ύστερης αρχαιότητας.

Ολυμπία: η ανασκαφή των υστερορρωμαϊκών καταλοίπων ανατολικά του Γυμνασίου.

Olympia: the excavation of the late Roman remains to the east of the Gymnasium.

Ολυμπία: συντήρηση κονιαμάτων στον τοίχο της ανατολικής στοάς του Γυμνασίου.

Olympia: conservation of mortars on the wall of the east portico of the Gymnasium.

Ολυμπία: χάλκινα ειδώλια ίππου και βοοειδούς από το φρέαρ-αποθέτη που ανασκάφηκε στον αύλειο χώρο του Γυμνασίου.

Olympia: bronze horse and cattle figurines from the well-pit excavated in the courtyard of the Gymnasium.

Ολυμπία: το Ιερό της Δήμητρας Χαμύνης κατά την ανασκαφή του.

Olympia: the Sanctuary of Demeter Chamyne, during the excavation.

The excavation covered an area of 1.263 sq.m., and brought to light a 50 m. long section of the Gymnasium's east portico, right to the north of its already excavated part by the German Archaeological Institute, as well as a large part of the central courtyard, and, finally, to the east of the building, an area of 328 sq.m. was also excavated, revealing an installation of late Roman times. As to the east portico itself, the continuation of the building's external wall was uncovered, and also column bases both of the internal and external colonnade, as well as a stone gutter for gathering and carrying off rainwater, along the west side of the portico. The excavated area of the portico was covered by a destruction stratum that contained mainly tiles from its roof, dating to the Roman times, while fallen column drums were found in situ.

To the east of the Gymnasium, excavation research was conducted in a zone stretching along the east facet of the monument's external wall and bordered by a later wall running parallel to it. Remains of the late Roman period were revealed: small kilns, wells and parts of beaten earth floor. Furthermore, investigation in the courtyard of Gymnasium, at the area where the construction of the tank of the drainage system had been planned, brought to light a pit with notable bronze objects of the Geometric – Archaic period. The overall excavation yielded numerous finds: pottery of Hellenistic and primarily of Late Roman times, bronze and bone small finds, slag and chunks of glass, as well as a multitude of bronze coins, most of which underwent conservation in the context of the project. Research work in the span of 2013-2015 is thought to have contributed significantly to a better understanding of the size and form of the ancient Gymnasium, enriching our knowledge of it, while it brought forward new data regarding the configuration of the sanctuary of Olympia in the years of late antiquity.

II. «Προστασία και ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Λόφου στην Αρχαία Ολυμπία», ΕΣΠΑ 2007-2013 με προϋπολογισμό 487,000 ευρώ.

Υποέργο 1: «Εργασίες έρευνας, τεκμηρίωσης και ανάδειξης του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Όρους»

Στο πλαίσιο του υποέργου αυτού, που εκτελέστηκε από την ΕΦΑ Ηλείας απολογιστικά και με αυτεπιστασία, υλοποιήθηκε ανασκαφική διερεύνηση στους χώρους του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του Κρονίου, σωστικά αντιπλημμυρικά μέτρα, εργασίες στερέωσης και συντήρησης των καταλοίπων, καθώς και οι ακόλουθες μελέτες: γεωτεχνική διερεύνηση στον Κρόνιο Λόφο και στο Ιερό της Δήμητρας Χαμύνης, στατική μελέτη των διατάξεων αντιστήριξης α. στο ανάλημμα του Κρονίου Λόφου και β. στο Ιερό της Δήμητρας Χαμύνης, ηλεκτρομηχανολογική μελέτη για το χώρο του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης στην Αρχαία Ολυμπία και η σύνταξη τευχών δημοπράτησης και αναλυτικών προμετρήσεων των μελετών για τα έργα «Εξασφάλιση του αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Λόφου στην Αρχαία Ολυμπία» και «Εξασφάλιση των πρανών και ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης στην Αρχαία Ολυμπία» και τέλος η έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου.

Ολυμπία: το ιερό της Δήμητρας Χαμύνης μετά την ολοκλήρωση του έργου «Προστασία και ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Λόφου στην Αρχαία Ολυμπία», άποψη από ΝΔ.

Olympia: the sanctuary of Demeter Chamyne, after the completion of the project «Protection and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne, and the retaining wall of the Treasures on the Cronion Hill in Ancient Olympia», view from SW.

II. «Protection and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne, and the retaining wall of the Treasures on the Cronion Hill in Ancient Olympia», NSRF 2007-2013 with a budget of 487,000.00 Euros.

Subproject 1: «Research, Documentation and Enhancement works for the sanctuary of Demeter Chamyne and the retaining wall of the Treasures on the Cronion Hill»

In the framework of this subproject, which was accomplished by our Ephorate with ex-post evaluation and under self-supervision, excavation research was carried out in the areas of the Sanctuary of Demeter Chamyne and Cronion, anti-flooding protection was established and works for the consolidation and conservation of the remains were conducted, as well as the following studies: geotechnical investigation at the Cronion Hill and the Sanctuary of Demeter Chamyne, structural study of the bracing arrangements a. at the retaining wall of the Cronion Hill and b. at the Sanctuary of Demeter Chamyne, electro-mechanological study for the area of the Sanctuary of Demeter Chamyne in Ancient Olympia and compilation of bidding documents and analytical pre-evaluation of the studies for the projects «Securing the retaining wall of the Treasures on the Cronion Hill in ancient Olympia» and «Securing of the steepened soil slopes and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne in Ancient Olympia» and, finally, the publication of an informative booklet.

Ολυμπία: το ιερό της Δήμητρας Χαμύνης μετά την ολοκλήρωση του έργου «Προστασία και ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Λόφου στην Αρχαία Ολυμπία»., άποψη από ΝΑ.

Olympia: the sanctuary of Demeter Chamyne, after the completion of the project «Protection and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne, and the retaining wall of the Treasures on the Cronion Hill in Ancient Olympia», view from SE.

Ολυμπία: : ο αναλημματικός τοίχος του Κρονίου Λόφου στο άνδηρο των Θησαυρών πριν την έναρξη του έργου «Προστασία και ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Λόφου στην Αρχαία Ολυμπία».

Olympia: the retaining wall of the Cronion Hill at the terrace of the Treasures, before the beginning of the project «Protection and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne, and the retaining wall of the Treasures on the Cronion Hill in Ancient Olympia».

Ολυμπία: εργασίες σταθεροποίησης του πρανούς του Κρονίου Λόφου με την κατασκευή συστοιχίας μικροπασσάλων στο πλαίσιο του έργου «Προστασία και ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Λόφου στην Αρχαία Ολυμπία».

Olympia: consolidation works at the steep soil slope of the Cronion Hill with the construction of an array of micro-poles, in the framework of the project «Protection and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne and the retaining wall of the Treasures on the Cronion Hill in Ancient Olympia».

Ολυμπία: η νότια κλιτύς του Κρονίου Λόφου, βορείως του αναλημματικού τοίχου μετά την ολοκλήρωση του έργου «Προστασία και ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης και του αναλήμματος των Θησαυρών του Κρονίου Λόφου στην Αρχαία Ολυμπία» και πριν τη φύτευσή της.

Olympia: the south slope of the Cronion Hill, to the north of the retaining wall, after the completion of the project «Protection and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne, and the retaining wall of the Treasures on the Cronion Hill in Ancient Olympia», and before the planting of vegetation.

Υποέργο 2:«Προστασία και ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης»

Το Ιερό της Δήμητρας Χαμύνης ανακαλύφθηκε το 2006, κατά την διάρκεια τεχνικού έργου για την κατασκευή αγωγού ύδρευσης για την πόλη του Πύργου. Η θέση του εντοπίστηκε σε απόσταση 150μ. ανατολικά του αρχαίου Σταδίου πλησίον των εγκαταστάσεων της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας. Κατά την διάρκεια των ανασκαφικών εργασιών που ακολούθησαν ήρθε στο φως κτήριο ορθογωνικής κάτοψης και μεγάλος αριθμός κινητών ευρημάτων τα οποία σχετίζονται με τη λατρεία της Δήμητρας. Το σημαντικότερο εύρημα ήταν τα ειδώλια δικέφαλων κερβέρων με πόπανα (πίτες) στο στόμα τους, προσφορά στον Άδη, θεό του Κάτω Κόσμου. Η ταύτιση του Ιερού και των ευρημάτων με τη λατρεία της Δήμητρας Χαμύνης επιβεβαιώθηκε από εγχάρακτη επιγραφή στο στήθος μεγάλου μεγέθους ειδωλίου δικέφαλου Κέρβερου.

Η ανασκαφική διερεύνηση στην περιοχή του Ιερού είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα όρυγμα μεγάλων διαστάσεων με ελεύθερο, σχεδόν κατακόρυφο, πρανές, το οποίο λειτουργούσε ως λεκάνη υποδοχής υδάτων κατά τη διάρκεια βροχοπτώσεων. Στο πλαίσιο του υποέργου-εργολαβίας «Προστασία και Ανάδειξη του Ιερού της Δήμητρας Χαμύνης» με φορέα υλοποίησης τη Διεύθυνση Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων πραγματοποιήθηκε η αντιστήριξη του βόρειου πρανούς του ορύγματος, με την κατασκευή τοίχου από οπλισμένο σκυρόδεμα και θεμελίωση με σύστημα μικροπασσάλων. Επίσης, απομακρύνθηκε αγωγός παροχέτευσης όμβριων υδάτων, που έτεμνε τον αρχαιολογικό χώρο, και κατασκευάστηκε σύστημα αποστράγγισης, περιφερειακά του μνημείου, με την κατασκευή φρεατίων και την τοποθέτηση συστήματος απάντλησης των ομβρίων υδάτων.

Τέλος, για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών τοποθετήθηκαν καθιστικά και ενημερωτικές πινακίδες, ενώ στα νότια του μνημείου διαμορφώθηκε μικρή διαδρομή ενταγμένη στο φυσικό ανάγλυφο.

Ολυμπία: κτιστή κατασκευή από κεραμίδες και συνδετικό κονίαμα βορείως του αναλημματικού τοίχου του Κρονίου Λόφου.

Olympia: built structure of tiles and binding mortar, to the north of the retaining wall at the Cronion Hill.

Κέρβερος με πόπανα

Kerberos bearing cakes

Subproject 2: «Protection and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne»

The Sanctuary of Demeter Chamyne was unearthed in 2006, during a technical work for the construction of a pipe that would supply water to the city of Pyrgos. It was located 150 m. to the east of the ancient Stadium, in the vicinity of the International Olympic Academy premises. During the excavation works that followed, a building of rectilinear ground plan came to light and a large number of portable finds associated with the cult of Demeter. The most important find was the assemblage of figurines depicting two-headed Cerberus with *popana* (pies) in their mouth, offerings to Hades, the god of the Underworld. The identification of the sanctuary and its findings with the cult of Demeter Chamyne was confirmed by an inscription incised on the chest of a large-sized two-headed Cerberus figurine.

Excavation research in the area of the Sanctuary ended up creating a trench of big dimensions with one of its sides almost perpendicularly cut, which functioned as a basin for the collection of rainwater. As part of the subproject-contract work «Protection and Enhancement of the Sanctuary of Demeter Chamyne» where the Directorate for the Restoration of Ancient Monuments was acting as Project Executive, the north perpendicular side of the dig was supported by a retaining wall of reinforced concrete, founded on a system of micro-poles. The pre-existing rainwater drainage duct of the adjacent facilities of the International Olympic Academy dividing the archaeological pit was also removed and a drainage system peripheral to the monument was established, which included the construction of shafts and the installation of a rainwater pumping system.

Finally, seating facilities and information panels were installed for the convenience of the visitors, while a small route adapted to the natural ground relief along the southern side of the monument was created.

Υποέργο 3: «Εξασφάλιση του Αναλήμματος των Θησαυρών του Κρόνιου Λόφου»

Βορείως των Θησαυρών, οι οποίοι έχουν ανιδρυθεί σε ειδικά διαμορφωμένο άνδηρο εντός του περιβόλου του Ιερού του Διός της Ολυμπίας, διατηρείται σε μήκος 110 μ. ο επιβλητικός αρχαίος αναλημματικός τοίχος που σκοπό είχε τη συγκράτηση των χωμάτων των νοτίων υπωρειών του Κρονίου Λόφου και την αποτροπή του κινδύνου των κατολισθήσεων. Από τον αναλημματικό τοίχο διατηρούνται κατά χώραν 10 δόμοι, οι οποίοι στα ανατολικά έχουν θεμελιωθεί βαθύτερα, ακολουθώντας το ανάγλυφο του εδάφους. Η ανέγερσή του ανάγεται πιθανόν στο β΄ μισό του 4ου αι. π.Χ. και η αποκάλυψή του έγινε κατά την ανασκαφή του ανδήρου των Θησαυρών από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο το 1879/80.

Στο πλαίσιο του υποέργου «Εξασφάλιση του Αναλήμματος των Θησαυρών του Κρόνιου Λόφου», με εργολαβία, την ευθύνη της οποίας είχε η Διεύθυνση Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων επιτεύχθηκε η αντιστήριξη και η σταθεροποίηση μέρους της νότιας κλιτύος του λόφου με την κατασκευή συστοιχίας μικροπασσάλων, ακριβώς πίσω από τον αρχαίο αναλημματικό τοίχο.

Κατά τις εκσκαφικές εργασίες στη νότια κλιτύ του Κρονίου Λόφου ανασκάφηκαν από την ΕΦΑ Ηλείας κατάλοιπα σημαντικά για την τοπογραφία του ιερού. Εντοπίστηκε κτιστή κατασκευή από κεραμίδες και συνδετικό κονίαμα, η οποία εδράζεται πάνω σε πλάκες από ασβεστολιθικό πέτρωμα και ίσως σχετίζεται με την συνέχεια του βόρειου κλάδου του αγωγού που τροφοδοτεί με νερό το Νυμφαίο, έργο του Ηρώδη του Αττικού που χρονολογείται το 160 μ.Χ. Δυτικά της ανασκάφηκε συστάδα μεταγενέστερων τάφων, πιθανώς της υστερορρωμαϊκής εποχής, αποτελούμενη από τρεις κιβωτιόσχημους και έναν κεραμοσκεπή τάφο.

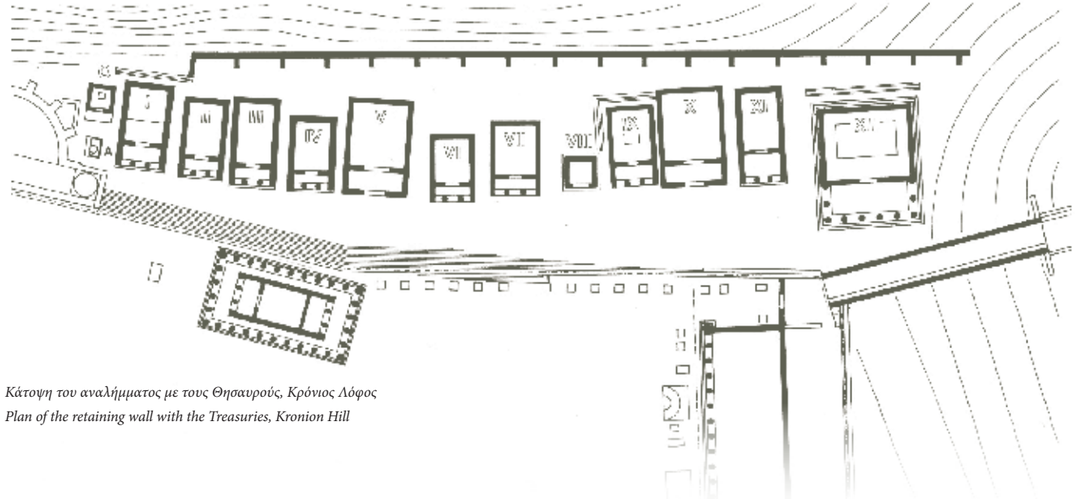

Κάτοψη του αναλήμματος με τους Θησαυρούς, Κρόνιος Λόφος
Plan of the retaining wall with the Treasuries, Kronion Hill

Ολυμπία: καλυβίτης τάφος βορείως του αναλημματικού τοίχου του Κρονίου Λόφου.
Olympia: 'kalyvitis' tile-roofed grave to the north of the retaining wall at the Cronion Hill.

Ολυμπία: κιβωτιόσχημος τάφος βορείως του αναλημματικού τοίχου του Κρονίου Λόφου
Olympia: cist-grave to the north of the retaining wall at the Cronion Hill.

Subproject 3: «Securing of the Terrace of the Treasure houses of the Cronion Hill»

Immediately north of the Treasure houses, which have been established in a specially formed terrace in the enclosure of the Sanctuary of Zeus in Olympia, the imposing ancient retaining wall is preserved at a length of 110 m., with the purpose of retaining the grounds of the southern slopes of Kronion Hill and to prevent the risk of landslides. On site, ten courses of ashlar blocks of the retaining wall are preserved, founded deeper towards the eastern part, following the relief of the ground. Its erection probably dates back to the second half of the 4th century B.C. and its revelation took place at the same period that the Treasure houses were excavated by the German Archaeological Institute back in the years 1879/80.

In the framework of the subproject "Securing of the Terrace of the Treasure houses of the Cronion Hill", the Directorate for the Restoration of Ancient Monuments, which had the responsibility of the overall contracted work, carried out the consolidation of the steep south soil hillslope, which threatened the safety of the monuments, with the construction of an array of micro-poles behind the ancient retaining wall.

During digging works on the Cronion hillslope, important remains, regarding the topography of the sanctuary, were excavated by the Ephorate of Antiquities of Ilia. A structure of tiles and binding mortar was revealed, built over limestone slabs, which is possibly related to the continuation of the north branch of the pipe that fed with water the Nymphaeum, a work financed by Herodes Atticus, dated to 160 A.D. To its west, a cluster of graves comprised by three cist-graves and a tile-roofed one was excavated, dated probably to the late Roman period.

III. Υποέργα σε έργα τρίτων.

Από την ΕΦΑ Ηλείας υλοποιήθηκαν συνολικά 12 υποέργα σε συγχρηματοδοτούμενα έργα τρίτων που περιλάμβαναν κυρίως εργασίες παρακολούθησης των εκσκαφικών εργασιών, αλλά και ανασκαφικές έρευνες. Τα έργα αυτά είναι τα εξής: «Βελτίωση οδού Κυλλήνης – Εθνικής οδού Πατρών-Πύργου», στο οποίο διενεργήθηκε ανασκαφική έρευνα τάφων κλασικής-ελληνιστικής εποχής, «Κατασκευή χώρου Υγειονομικής ταφής (ΧΥΤΥ) υπολειμμάτων Περιφερειακής ενότητας Ηλείας στην Τριανταφυλλιά», στο πλαίσιο του οποίου διενεργήθηκε ανασκαφή οικιστικών καταλοίπων ελληνιστικής εποχής, «Αντιπλημμυρικά έργα και οριοθέτηση ποταμού Αλφειού Ν. Ηλείας», «Αποχέτευση ακαθάρτων (εσωτερικά δίκτυα οικ. Μυρσίνης) και υποθαλάσσιος αγωγός κοινού Β/Κ Ανδραβίδας-Λεχαινών-Τραγανού)», «Αντικατάσταση προβληματικών αγωγών από προεντεταμένο σκυρόδεμα και διατάξεις καθαρισμού ύδατος αντλιοστασίων Α6-Α16 στον ΤΟΕΒ Μυρτουντίων Ν. Ηλείας», «Ύδρευση Δημοτικής Ενότητας Ιαρδάνου – Βώλακα Δήμου Πύργου από το Δίκτυο του Ερυμάνθου Ποταμού», «Συμπληρωματικό Υδραγωγείο τοπικών κοινοτήτων Δήμου Πύργου από το Δίκτυο του Ερυμάνθου Ποταμού», «Βελτίωση Ε.Ο. Δάφνης - Παράκαμψη Δάφνης – Παράκαμψη Κεραμιδιάς», «Αντιρρύπανση – Παράκτια Προστασία και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Λυμάτων Δήμου Ήλιδας», «Ανάπλαση και Βιοκλιματική Αναβάθμιση του Κέντρου της Αμαλιάδας», «Βελτίωση Επαρχιακής οδού Κρέστενας – Ανδρίτσαινας Επικουρίου Απόλλωνος, Τμήμα Διάσελλων – Μπαρακίτικων», «ΟΤΕ - Κοινωνία της Πληροφορίας-Ευρυζωνική Σύνδεση Αγροτικών Περιοχών».

Αεροφωτογραφία της ανασκαφής που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Κατασκευή χώρου Υγειονομικής ταφής (ΧΥΤΥ) υπολειμμάτων Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας στην Τριανταφυλλιά».

Aerial-photo of the excavation in the framework of the project «Construction of Facility for the Sanitary Landfill of Waste Disposal of the Peripheral Unit of Ilia, at Triantaphyllia".

III. Subprojects in main projects by third parties

The Ephorate of Antiquities of Ilia undertook a total of 12 subprojects, in co-funded projects by third parties, which entailed mainly supervision and digging works, but also excavation researches. These projects are the following: «Upgrading of Kyllini road – Patras-Pyrgos National road», that included excavation research of graves dated to the Classical-Hellenistic period, «Construction of Facility for the Sanitary Landfill of Waste Disposal of the Peripheral Unit of Ilia, at Triantaphyllia», as part of which settlement remains of the Hellenistic period were excavated, «Anti-flood works and demarcation of the Alpheios river, Prefecture of Ilia», «Sewer system (internal networks across the Myrsini settlement) and underwater drain of common Biological Cleaning for Andravida-Lechaina-Tragano», «Replacement of problematic pipes of reinforced concrete and arrays for the cleaning of water from A6-A16 pumping stations in the domain of the Local Organization for Land Improvements of Myrtoundia, Prefecture of Ilia», «Water Supply of the Iardanos-Volakas Municipal Unit – Municipality of Pyrgos from the Network of Erymanthos River», «Supplementary Aqueduct for local communities in the Municipality of Pyrgos from the Erymanthos River Network», «Upgrading of the National Road - Daphni – Daphni Bypass – Keramidia Bypass», «Pollution Reduction – Coastal Protection and Complete Sewage Treatment in the Municipality of Elis», «Rejuvenation and Bioclimatic Upgrading of the Centre of Amalias», «Upgrading of the Krestena – Andritsaina – Apollo Epicurius Provincial road, Diasella-Barakitika Section», «OTE – Society of Information - Broadband Connection of Rural Areas».

IV. «Ανασκαφική έρευνα, τοπογραφική και αρχιτεκτονική αποτύπωση του αρχαίου θεάτρου της Πλατιάνας 2014-2016», Προγραμματική Σύμβαση με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας με προϋπολογισμό 100.000 ευρώ.

Στην αρχαία ακρόπολη της Πλατιάνας, στην κορυφή του βραχώδους υψώματος πάνω από το ομώνυμο χωριό της Ηλείας, η οποία πιθανώς ταυτίζεται με την πόλη Αίπυ ή Τυπανέαι των ιστορικών πηγών, σώζεται το ένα από τα δύο γνωστά αρχαία θέατρα της Ηλείας – το δεύτερο αρχαίο θέατρο είναι της Ήλιδας. Το μνημείο δεν διατηρείται σε καλή κατάσταση, καθώς παρουσιάζει τη μορφή μεγάλου ερειπιώνα. Κατά τη διάρκεια του έργου έγινε η αποτύπωση του κοίλου, της ορχήστρας και της σκηνής, εργασίες που συμπληρώθηκαν με σχεδιαστικές τομές σε όλα τα βασικά σημεία του θεατρικού οικοδομήματος και με αποτυπώσεις (κατόψεις, όψεις, τομές) αρχιτεκτονικών μελών. Επίσης, διενεργήθηκε ανασκαφική έρευνα σε επιλεγμένα σημεία του σκηνικού χώρου, της ορχήστρας και του κοίλου με στόχο τη συγκέντρωση συμπληρωματικών στοιχείων χρονολόγησης. Στο πλαίσιο του έργου πραγματοποιήθηκαν οι ακόλουθες μελέτες: τοπογράφηση του χώρου, στατική μελέτη και μελέτη αποκαταστάσεως του αρχαίου θεάτρου, η οποία έχει εγκριθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Μέσω των παραπάνω εργασιών κατέστη σαφής η μορφή και ο τρόπος κατασκευής του μνημείου, αλλά και η σχέση του με το τείχος της ακροπόλεως Συγκεκριμένα, το προσκήνιό του έχει διαταχθεί μπροστά και σε επαφή με το τείχος, το κοίλο βλέπει προς τα βόρεια, ενώ τη λειτουργικότητα της σκηνής του θεάτρου προφανώς συμπληρώνει ο πύργος που βρίσκεται στο κέντρο της σκηνής και σε επαφή με αυτή, καθώς και οι εκατέρωθεν πτέρυγες του τείχους. Από τον πύργο αυτό και από τον χώρο του προσκηνίου, ήταν δυνατή η έξοδος από το τείχος μέσω μικρής πυλίδας που βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του. Παρόμοια διαμόρφωση της σκηνής απαντάται και στο αρχαίο θέατρο της Νέας Πλευρώνας στην Αιτωλοακαρνανία.

Πλατιάνα: αεροφωτογραφία του αρχαίου θεάτρου μετά την ολοκλήρωση του έργου «Ανασκαφική έρευνα, τοπογραφική και αρχιτεκτονική αποτύπωση του αρχαίου θεάτρου της Πλατιάνας 2014-2016».

Platiana: aerial-photo of the ancient theatre, after the completion of the project «Excavation research, topographic and architectural mapping of the Platiana ancient theatre, 2014-2016».

Πλατιάνα: η κλίμακα που οδηγεί από την ορχήστρα στη σκηνή του θεάτρου.

Platiana: the staircase leading from the orchestra to the scene of the theatre.

IV. «Excavation research, topographic and architectural mapping of the Platiana ancient theatre, 2014-2016», Programming Agreement with the Periphery of Western Greece, with a budget of 100,000.00 Euros.

At the acropolis of Platiana, situated on the top of the rocky elevation above the homonymous village of Ilia, which is probably identified with the city of Aepium or Typaneae of the literary sources, we come across one of the two ancient theatres of Ilia, the second one being that of Elis. The monument is not in a good state of preservation, as it looks just like an extensive area with ruins scattered all over it. Works conducted in the course of the project included mapping of the *koilon* (seating area), the orchestra and the scene, specified by section drawings at the principal points of the theatrical edifice and recording (ground plans, views, sections) of architectural members. Excavation research was also conducted at selected places of the scene area, the orchestra and the *koilon* (seating area), aiming at collecting additional data on the chronology. In the framework of the project, the following studies were implemented: topographic plotting of the area, structural study and restoration study of the ancient theatre, which have been authorized by the Hellenic Ministry of Culture and Sports. As a result of the above mentioned works, not only the form and construction specifications of the monument, but also its relation to the acropolis wall were clarified. More precisely, the *proscenium* (colonnaded frontispiece) has been set in front of and in contact with the wall, the *koilon* (seating area) is oriented to the north, while incorporated into the functionality of the theatre scene is the centrally and adjoining placed tower, along with the flanks of the wall on either side of it. From this tower and the proscenium it was possible to exit the acropolis through a small gate that is situated at the north side of the wall. Similar layout of the scene is also encountered in the ancient theatre of Nea Plevrona in Aetoloakarnania.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ

ΤΑ ΕΤΗ 2015-2017

THE WORK OF THE EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA IN THE YEARS 2015-2017

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Από το 2015 διεξάγεται από την ΕΦΑ Ηλείας, το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο και τα Πανεπιστήμια Tübingen, Darmstadt, Frankfurt am Mainz επιφανειακή και γεωαρχαιολογική έρευνα σε θέσεις γύρω από την Ολυμπία, στην περιοχή της Μιράκας, όπου τοποθετείται η Πίσα, αλλά και στο Επιτάλιο και στην περιοχή της Σαλμώνης, στο πλαίσιο τριετούς προγράμματος με τίτλο «Ο πολυδιάστατος χώρος της Ολυμπίας». Στόχος του προγράμματος είναι η διερεύνηση της κατανομής των θέσεων κατοίκησης στην ευρύτερη περιοχή της Ολυμπίας σε συνάρτηση με το περιβάλλον, το γεωλογικό υπόβαθρο και τις βασικές αρτηρίες επικοινωνίας. Ως μέθοδος έρευνας έχει επιλεγεί η εντατική επιφανειακή έρευνα με κάνναβο και η γεωαρχαιολογική έρευνα μέσω γεωφυσικών μετρήσεων και δειγματοληπτικών γεωτρήσεων, ενώ τα ευρήματα είναι αξιόλογα εμπλουτίζοντας τις γνώσεις μας για την τοπογραφία της περιοχής και ταυτόχρονα φανερώνουν την απουσία μεγάλων οικισμών στο άμεσο περιβάλλον της Ολυμπίας επιβεβαιώνοντας τις αρχαίες πηγές.

Τον Μάρτιο του 2017 διεξήχθη η ερευνητική συνεργασία της ΕΦΑ Ηλείας και του Αυστριακού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου για την πραγματοποίηση γεωδαιτικών και γεωαρχαιολογικών ερευνών στο Κλειδί Κάτω Σαμικού. Στη θέση αυτή έχουν ανασκαφεί στο παρελθόν τύμβος και θολωτοί τάφοι της πρώιμης μυκηναϊκής εποχής, αλλά και οικιστικά κατάλοιπα της ΥΕ εποχής, ενώ από τον Dörpfeld είχε εντοπιστεί «κυκλώπειο» τείχος. Τα παραπάνω κατάλοιπα αποτυπώθηκαν σε τοπογραφικό σχέδιο, ενώ έγιναν και γεωλογικές έρευνες στην περιοχή για τον εντοπισμό μεταξύ άλλων της αρχαίας ακτογραμμής.

Τέλος, θα πρέπει να γίνει μνεία της συμμετοχής της ΕΦΑ Ηλείας στο πρόγραμμα «UNESCO World Heritage Journeys of Europe – Ancient Europe» που αποτελεί πρωτοβουλία του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO σε συνεργασία με το National Geographic και με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει ως στόχο την ανάπτυξη θεματικών διευρωπαϊκών πολιτιστικών δικτύων και ταξιδιωτικών διαδρομών για την προβολή και τουριστική αξιοποίηση ευρωπαϊκών μνημείων και χώρων εγγεγραμμένων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Στο πρόγραμμα αυτό έχουν επιλεγεί συνολικά οχτώ αρχαιολογικοί χώροι από την Ευρώπη, ανάμεσα στους οποίους και η Ολυμπία. Στο πλαίσιο του προγράμματος δημιουργήθηκε διαδικτυακή πλατφόρμα που θα λειτουργήσει ως εργαλείο προβολής της δράσης, αλλά και των αρχαιολογικών χώρων που συμμετέχουν σε αυτήν https://visitworldheritage.herokuapp.com/eu.

Γεωαρχαιολογικές έρευνες κατά μήκος του ποταμού Αλφειού στο πλαίσιο του προγράμματος γεωαρχαιολογικής και επιφανειακής έρευνας «Ο πολυδιάστατος χώρος της Ολυμπίας».

Geoarchaeological investigations along the Alpheios river, in the framework of the georchaeological and surface research project «The multi-dimensional site of Olympia».

SCIENTIFIC RESEARCH – PROGRAMMES – INTERNATIONAL COLLABORATIONS

From 2015 onwards, the Ephorate of Antiquities of Ilia, the German Archaeological Institute and the Universities of Tübingen, Darmstadt, and Frankfurt am Mainz jointly carry out surface and geoarchaeological research at sites around Olympia, in the area of Miraka, where Pisa is located, but also at Epitalion and in the region of Salmoni, in the framework of a three-year programme titled «The multi-dimensional site of Olympia». The objective of the programme is the investigation of settlement distribution in the wider catchment of Olympia, in connection with the environment, the geological background and the main arteries of communication. The research method that has been selected combines intensive surface survey, using grid coordinates, and geoarchaeological research by means of geophysical measurements and test drillings, while the research findings have been remarkable in that they provide new evidence on the topography of the area and, at the same time, reveal the absence of large settlements in the immediate surroundings of Olympia, thus confirming the ancient sources.

In March 2017, research collaboration between the Ephorate of Antiquities of Ilia and the Austrian Archaeological Institute took place, comprising geodetic and geoarchaeological investigations at Kleidi of Kato Samikon. At this site, there have been excavated in the past a tumulus and tholos tombs of the early Mycenaean period, as well as settlement remains of the LH period, whereas Dörpfeld had located there a «cyclopean» wall. The above remains were plotted on a topographic plan, while geological research was carried out in the area for the location, among other things, of the ancient coastline.

Finally, a special mention should be made about the participation of the Ephorate of Antiquities of Ilia in the programme titled «UNESCO World Heritage Journeys of Europe – Ancient Europe», an initiative launched by the UNESCO World Heritage Centre in collaboration with the National Geographic and supported by the European Union, which aims at the development of thematic inter-European cultural networks and travel routes for the promotion and touristic enhancement of European monuments and sites registered in the World Heritage List. As part of this programme, eight archaeological sites in Europe have been chosen, one of which is Olympia. In the framework of the programme, an internet platform has been set up, which will oparate as a tool for the promotion of the activity, but also of the archaeological sites that appear in it https://visitworldheritage.herokuapp.com/eu.

Κλειδί Κάτω Σαμικού: τμήμα του τείχους που είχε εντοπιστεί από τον Dörpfeld μετά τον καθαρισμό του στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος της ΕΦΑ Ηλείας και του Αυστριακού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου.

Kleidi of Kato Samikon: part of the wall that had been located by Dörpfeld, after its cleaning, in the framework of the research project of the Ephorate of Antiquities of Ilia and the Austrian Archaeological Institute.

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ

Η Εφορεία μας διενήργησε μία σειρά σωστικών ανασκαφών, από τις οποίες επιγραμματικά αναφέρονται μόνον οι πιο σημαντικές: στο Επιτάλιο ανασκάφηκε μυκηναϊκός θαλαμωτός τάφος και νεκροταφείο κεραμοσκεπών τάφων της ελληνιστικής εποχής, στην Αμαλιάδα μεγάλος ταφικός πίθος της πρώιμης ελληνιστικής εποχής, στην Αλίφειρα ταφικά μνημεία της ελληνιστικής εποχής και στον Άγιο Αθανάσιο Κουρούτας μεγάλο κτίριο της ύστερης ρωμαϊκής εποχής διακοσμημένο με επιδαπέδια ψηφιδωτά. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στην ανασκαφή στο ιερό της Ειλείθυιας στην Ολυμπία. Ο ναός εντοπίστηκε το 2010 στο πλαίσιο τεχνικού έργου στις βόρειες παρυφές του Κρονίου Λόφου (εκτός του περιφραγμένου αρχαιολογικού χώρου της Ολυμπίας) πλησίον των εγκαταστάσεων του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου και του περιβόλου του Αρχαιολογικού Μουσείου Ολυμπίας. Η ανασκαφή στο εσωτερικό του κτηρίου συνεχίστηκε τα επόμενα έτη και ολοκληρώθηκε το καλοκαίρι του 2016. Πρόκειται για πολύ σημαντικό εύρημα που αλλάζει τα δεδομένα της τοπογραφίας του ιερού της Ολυμπίας, ενώ τα κινητά ευρήματα που ήρθαν στο φως είναι πολυάριθμα και αξιόλογα.

Αμαλιάδα: ταφικός πίθος ελληνιστικής εποχή.

Amalias: burial pithos of the Hellenistic period.

EXCAVATIONS

Αλίφειρα: ταφικό μνημείο ελληνιστικής εποχής.

Alipheira: funerary monument of the Hellenistic period.

Άγιος Αθανάσιος Κουρούτας: ανασκαφή υστερορρωμαϊκού κτηρίου.

Hagios Athanasios of Kourouta: excavation of late Roman building.

Our Ephorate carried out a series of rescue excavations, out of which only the most important ones are briefly mentioned: at Epitalion a Mycenaean chamber tomb was excavated along with a cemetery of tile-roofed graves of the Hellenistic period, in Amalias a large burial pithos of the early Hellenistic period, in Alipheira funerary monuments of the Hellenistic period and at Hagios Athanasios of Kourouta a large building of the late Roman period, decorated with floor mosaics. Special mention should be made about the excavation at the Sanctuary of Eileithyia in Olympia. The temple was located in 2010 during a technical project that was implemented on the north foot of the Cronion Hill close to the premises of the German Archaeological Institute and the fence of the Archaeological Museum of Olympia. The excavation in the interior of the building continued into the following years and was completed in the summer of 2016. This is a finding of outstanding significance that changes the data on the topography of the sanctuary of Olympia, while numerous and noteworthy are the portable finds that came to light.

Ολυμπία: ο ναός της Ειλειθυίας. • Olympia: the temple of Eileithyia.

Ήλιδα: αεροφωτογραφία του βορειοδυτικού τμήματος της Αγοράς, στο κέντρο διακρίνονται τα κατάλοιπα της Στοάς των Ελλανοδικών.

Elis: aerial-photo of the northwestern part of the Agora, in the middle we see the remains of the Portico of the Hellanodikai.

Ήλιδα: το υστερορρωμαϊκό κτίριο, δυτικά της Στοάς των Ελλανοδικών. Διακρίνεται το στρώμα καταστροφής από κεραμίδες στέγης.

Elis: the late Roman building, to the west of the Portico of the Hellanodikai. The destruction stratum of roof-tiles comes is visible.

Το 2017 επαναλήφθηκαν έπειτα από διακοπή αρκετών ετών οι ανασκαφικές εργασίες στον αρχαιολογικό χώρο της Ήλιδας από το μόνιμο προσωπικό της Εφορείας. Επελέγη η περιοχή της Αγοράς και συγκεκριμένα η Δυτική Στοά που είχε ανασκαφεί πριν από έναν αιώνα περίπου από το Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο υπό την διεύθυνση του O. Walter. Η Δυτική Στοά ορίζει το χώρο της Αγοράς από τα δυτικά και ταυτίζεται, σύμφωνα με την περιγραφή του Παυσανία, με την Στοά των Ελλανοδικών, όπου συγκεντρώνονταν την ημέρα οι Ελλανοδίκες λόγω της κοντινής απόστασης της από τον Ελλανοδικαιώνα. Διατηρείται μόνον το θεμέλιο της ανατολικής κιονοστοιχίας της προς το εσωτερικό της Αγοράς και ελάχιστα κατάλοιπα των θεμελίων των περιμετρικών τοίχων της από πολύ ευπαθή πωρόλιθο. Στο μέσον περίπου του δυτικού τμήματός της μετά τον προσεκτικό καθαρισμό από την βλάστηση εντοπίστηκαν λίθοι. Η ανασκαφή στο σημείο αυτό έδειξε ότι σώζονται τα θεμέλια μεγάλου κτιρίου του 4ου-5ου αι. μ.Χ. Ανασκάφηκε πυκνό στρώμα καταστροφής από μεγάλες κεραμίδες, ενώ κατά την απομάκρυνση του στρώματος βρέθηκαν χάλκινα νομίσματα και κεραμική.

In 2017, after a break of several years, excavation works were resumed at the archaeological site of Elis by the permanent staff of the Ephorate. The area of the Agora was selected as the starting point of the excavation, and, in particular, the West Portico that had been excavated about a century ago by the Austrian Archaeological Institute under the direction of O. Walter. The West Portico forms the west border of the Agora space and, according to Pausanias' description, is identified with the Portico of the *Hellanodikai* (Judges), where the *Hellanodikai* were assembling during daytime, because it was situated just a short distance away from their Quarters (the *Hellanodikaion* building). Only the foundation of the east colonnade, facing the inner part of the Agora, stands in place, along with a few remains of the foundations of the portico's peripheral walls, constructed out of very friable poros limestone. About halfway its west section, following careful vegetation clearing, some stones were located. Excavation in that area indicated that the foundations of a large building of the 4th-5th cent. A.D. are preserved. A dense destruction stratum of large roof tiles was unearthed, while, during the removal of the stratum, bronze coins and pottery turned up.

Ήλιδα: προσωπείο, πιθανώς συνάφεια λαβής χάλκινου σκεύους.
Elis: mask, probably handle attachment of bronze vessel.

Ανασκαφή πραγματοποιήθηκε και στο χώρο ανατολικά της στοάς, όπου βρέθηκε δάπεδο από πατημένο χώμα και χαλίκι που χρονολογείται στη ρωμαϊκή εποχή. Συνεπώς, φαίνεται ότι ο υπαίθριος χώρος της Αγοράς μπροστά από τη στοά την περίοδο αυτήν είχε διαμορφωθεί με την κατασκευή του δαπέδου. Μάλιστα, κατά τον Παυσανία στο σημείο αυτό υπήρχαν πρόχειρης κατασκευής βωμοί του Διός για την τέλεση θυσιών (Παυσανίας, VI, 24,3). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε η ανασκαφή των τριών τομών που διανοίχθηκαν ανατολικά της στοάς και προς το μέσον της, βορείως μικρού κτίσματος ρωμαϊκής εποχής με προσανατολισμό Α.-Δ. που ταυτίζεται με ναΐσκο. Οι τομές έφεραν στο φως το δάπεδο από χαλίκι και πατημένο χώμα που καλυπτόταν από στρώμα με πυκνά και έντονα ίχνη καύσης και πολυάριθμα ευρήματα: κεραμική, πολλά οστά ζώων, λύχνους, τμήματα ειδωλίων, ανάμεσα στα οποία ειδώλιο νέγρου με δύσμορφα χαρακτηριστικά, θραύσματα πήλινων προσωπείων, πολλές οστέινες περόνες, χάλκινες και μία ασημένια και άλλα μεταλλικά ευρήματα, κάποια από τα οποία αξιόλογα, καθώς και μεγάλο αριθμό νομισμάτων. Τα ευρήματα χρονολογούνται κυρίως στον 1ο αι. μ.Χ., χωρίς να λείπουν και κάποια παλαιότερα. Το πλήθος των ευρημάτων και κυρίως η σύσταση του στρώματος με τις καύσεις και τα οστά ζώων, αποτελούν ενδείξεις ότι πρόκειται για κατάλοιπα λατρευτικών τελετουργιών που λάμβαναν χώρα μπροστά στη Στοά των Ελλανοδικών, όπως μας παραδίδει και ο Παυσανίας. Η συνέχιση της ανασκαφής και η μελέτη των ευρημάτων θα μας επιτρέψει την εξαγωγή τελικών συμπερασμάτων για τη χρήση του χώρου.

Ήλιδα: ειδώλιο νέγρου.
Elis: figurine of a negro.

Ήλιδα: τομές ανατολικά της Στοάς των Ελλανοδικών. Διακρίνεται το δάπεδο από χαλίκι και πατημένο χώμα.
Elis: trenches to the east of the Portico of the Hellanodikai. The floor or beaten earth and gravel comes into view.

An excavation was also conducted in the area to the east of the portico, where a floor of beaten earth and gravel was found, dated to the Roman period. Therefore, it seems that it was in that period that the open-air space of the Agora, in front of the portico, had been shaped out with the construction of the floor. According to Pausanias, in this area altars of Zeus were hastily built for the performance of sacrifices (Pausanias, VI, 24,3). Of particular interest was the excavation of three trenches that were opened to the east of the portico and towards its middle, to the north of a small, alinged E-W building of the Roman period, which has been identified as a small temple (*naiskos*). In the trenches, the beaten earth and gravel floor was found underlying a stratum that contained densely distributed, intensive traces of fire and numerous finds: pottery, many animal bones, lamps, parts of figurines, among which a figurine of a negro with grotesque features, fragments of terracotta masks, many bone pins, some of bronze and one of silver, and other metal finds, some of which are noteworthy, as well as a large number of coins. Finds are mainly dated to the 1st cent. A.D., although those of an earlier date are not absent. The abundance of finds and especially the composition of the stratum with the traces of burning and animal bones, indicate that these are the remains of ritual practices, which were performed in front of the Portico of the *Hellanodikai*, as Pausanias has handed down to us. The continuation of the excavation and the study of finds will give us the opportunity to draw final conclusions about the use of the area.

ΕΡΓΑ ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ - ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ

Πέραν των καθιερωμένων εργασιών συντήρησης μεγάλου αριθμού κινητών ευρημάτων στο εργαστήριο συντήρησης της Εφορείας στην Ολυμπία και της συντήρησης - στερέωσης των ψηφιδωτών στον αρχαιολογικό χώρο της Ολυμπίας που γίνεται κάθε χρόνο, πραγματοποιήθηκαν εργασίες καθαρισμού του ναόσχημου ταφικού μνημείου στην Αλίφειρα από σκληρές καστανόχρωμες επικαθίσεις που κάλυπταν την όψη του, καθώς και εργασίες συντήρησης-στερέωσης των ψηφιδωτών στο συγκρότημα λουτρών των ρωμαϊκών χρόνων στη Σκαφιδιά, όπως και των ψηφιδωτών που ήρθαν στο φως στον Άγιο Αθανάσιο Κουρούτας.

Αλίφειρα: ναόσχημος μνημειακός τάφος μετά τον καθαρισμό του από τις καστανόχρωμες επικαθίσεις στην πρόσοψή του.

Alipheira: monumental tomb in the form of a temple, after its cleaning by removing the brown-coloured residues from its façade.

Σκαφιδιά: λεπτομέρεια ψηφιδωτού μετά τη συντήρησή του.

Skaphidia: detail of a mosaic after its conservation.

RESTORATION - CONSERVATION WORKS

Along with the regularly scheduled works for the conservation of a large number of portable finds in the laboratory of the Ephorate at Olympia and the conservation – consolidation of the mosaics in the archaeological site of Olympia, which take place every year, works were carried out for the cleaning of the funerary monument in the form of a temple at Alipheira, by removing hard brown-coloured residues that covered its façade, as well as works for the conservation-consolidation of the mosaics in the bath complex of Roman times at Skaphidia, and similarly so of the mosaics that were uncovered at Hagios Athanasios of Kourouta.

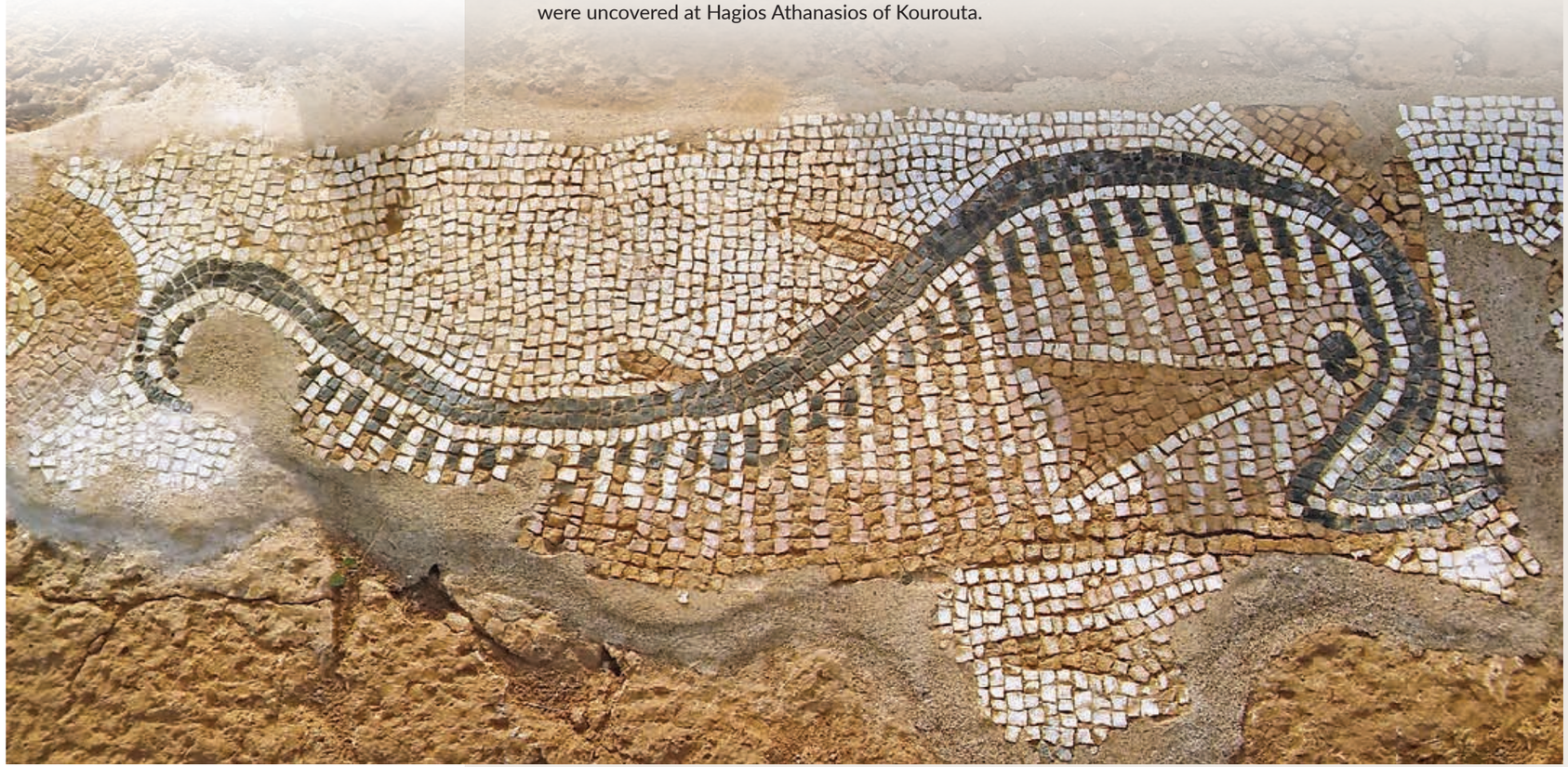

Επίσης, υλοποιήθηκε το έργο «Εργασίες τεκμηρίωσης και αντιστήριξης-στερέωσης Ιερού Ναού Δαφνιώτισσας Δήμου Ήλιδας», έργο ΠΔΕ με προϋπολογισμό 20.000 ευρώ. Ο Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Δαφνιώτισσα είναι μεσοβυζαντινό μνημείο (9ος αι.) με πολλές μεταγενέστερες επεμβάσεις που έχει καταπονηθεί ιδιαίτερα από το σεισμό του 2008. Οι εργασίες περιλάμβαναν την τοποθέτηση μεταλλικών και ξύλινων ικριωμάτων, σφράγιση των ρηγματώσεων στην εξωτερική τοιχοποιία, αντικατάσταση των θραυσμένων κεράμων, και καταγραφή της παθολογίας και της κατάστασης διατήρησής του.

Σκαφιδιά: Ψηφιδωτό με γεωμετρικά μοτίβα μετά τη συντήρησή του.
Skaphidia: Mosaic with geometric motifs after its conservation.

Δαφνιώτισσα: ο μεσοβυζαντινός ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου μετά την ολοκλήρωση του έργου στερέωσής του.
Daphniotissa: the mid-Byzantine church of the Dormition of the Mother of God, after the completion of the consolidation works in it.

Moreover, the project «Works for the documentation and bracing-consolidation of the Church of the Dormition of Virgin Mary Daphniotissa in the Municipality of Elis» was implemented, a PIP (Public Investment Programme) project with a budget of 20,000.00 Euros. The Church of the Dormition of Virgin Mary Daphniotissa is a mid-Byzantine monument (9th cent.) with quite a few posterior interventions that was subjected to considerable stress during the earthquake of 2008. Works included the installation of metallic and timber scaffolding, the sealing of cracks in the outer masonry, the replacement of broken tiles, and the recording of its pathology and state of preservation.

Άγιος Αθανάσιος Κουρούτας: ψηφιδωτό με γεωμετρικά μοτίβα μετά τη συντήρησή του.
Hagios Athanasios of Kourouta: mosaic with geometric motifs after its conservation.

ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Το 2015 άρχισαν οι εργασίες ψηφιοποίησης επιλεγμένων συνόλων κινητών μνημείων στο πλαίσιο της συμμετοχής της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας στο πανελλαδικής εμβέλειας συγχρηματοδοτούμενο έργο με τίτλο «Εμπλουτισμός των Ψηφιακών Συλλογών των Κινητών Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και Ανάπτυξη Νέου Πληροφοριακού Συστήματος του Εθνικού Αρχείου Μνημείων». Σε στενή συνεργασία με την υπεύθυνη για το έργο Διεύθυνση Διαχείρισης Εθνικού Αρχείου Μνημείων, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών, η Εφορεία μας ψηφιοποίησε το διάστημα 2015 – 2017 πάνω από 7.500 κινητά μνημεία, κυρίως εκθέματα των Μουσείων Ήλιδας, Πύργου και Ολυμπίας αλλά και ευρήματα διαφόρων θέσεων της Ηλείας.

Η ΕΦΑ Ηλείας συμμετείχε με μεγάλο αριθμό έργων από τα Μουσεία της Ολυμπίας, του Πύργου και του Κάστρου Χλεμούτσι στις περισσότερες μεγάλες περιοδικές εκθέσεις που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια:

- The Greeks – Agamemnon to Alexander the Great, Μουσεία Αμερικής –Καναδά-Πεκίνο
- «Serial Classic» Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης του ιδρύματος Prada στο Μιλάνο.
- «Η Ευρώπη της Ελλάδας- Αποικίες και Νομίσματα από τη Συλλογή της ALPHA BANK» Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.
- «Νέρωνας- Αυτοκράτορας, καλλιτέχνης & Τύραννος» Μουσείο Τρίερ του κρατιδίου της Ρηνανίας, Γερμανία.
- «Το Βυζάντιο στο πέρασμα των αιώνων» Μουσείο Ερμιτάζ Αγία Πετρούπολη, Ρωσία.
- «A journey to the land of Immortals-4000 years of Greek Treasures» στην Ιαπωνία.
- «Θεοί και Ήρωες των Αρχαίων Ελλήνων» στο Μουσείο Καλών Τεχνών Πούσκιν Μόσχα, Ρωσία.
- «Pompeii e i Greci" στην Πομπηία.
- «Χρήμα. Σύμβολα απτά στην αρχαία Ελλάδα», Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

MUSEUM WORKS - EXHIBITIONS

Η έκθεση «Νέρωνας- Αυτοκράτορας, καλλιτέχνης & Τύραννος» στο Μουσείο του Τρίερ.

The exhibition «Nero- Emperor, artist & Tyrant» in the Museum of Trier.

Εργασίες συσκευασίας αρχαίων ευρημάτων για την μεταφορά τους σε Μουσεία του εξωτερικού στο πλαίσιο περιοδικών εκθέσεων.

Packing of ancient finds for their transportation to Museums abroad as a part of temporary exhibitions.

In 2015 began the digitization of certain groups of tangible monuments (artefacts) in the framework of the participation of the Ephorate of Antiquities of Ilia in the pan-Hellenic co-funded project titled "Enrichement of the Digital Collections of Tangible Monuments of the Ministry of Culture and Sport and Development of a New Information System of the Monuments National Archive". After close collaboration with the responsible for the project Directorate of the Management of the National Archive of Monuments, Documentation and Protection of Cultural Goods, our Ephorate digitized more than 7.500 objects, mostly exhibits of the Museums of Olympia, Elis and Pirgos, as well as findings of excavations at different sites around Ilia.

The Ephorate of Antiquities of Ilia participated, with a large number of ancient works from the Museums of Olympia, Pyrgos and Chlemoutsi Castle, in most of the major temporary exhibitions that were organized in recent years:

- «The Greeks – Agamemnon to Alexander the Great», Museums of the USA – Canada – Beijing, China.
- «Serial Classic», The Prada Foundation's Museum of Contemporary Art in Milan.
- «The Europe of Greece – Colonies and Coins from the Alpha Bank Collection», Archaeological Museum of Thessaloniki.
- «Nero - Emperor, Artist and Tyrant», Rheinisches Landesmuseum, Trier, Germany.
- «Byzantium Through the Centuries», Hermitage State Museum, St. Petersburg, Russia.
- «A journey to the land of Immortals-4.000 years of Greek Treasures», Japan.
- «Gods and Heroes of ancient Greece», The Pushkin State Museum of Fine Arts, Moscow, Russia.
- «Pompeii e i Greci», in Pompeii.
- «Money. Tangible symbols in ancient Greece», Museum of Cycladic Art, Athens.

Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας: η Χαλκοθήκη.
Archaeological Museum of Olympia: the Chalcotheke.

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας το 2016 άρχισαν εργασίες τακτοποίησης και αποσυμφόρησης των αποθηκών με μεταφορά ευρημάτων στις αποθήκες του Μουσείου Πύργου. Επίσης, στην περίφημη χαλκοθήκη, τον αποθηκευτικό χώρο, όπου φυλάσσεται η μεγαλύτερη συλλογή αρχαιοελληνικών χαλκών στον κόσμο – πέρα από εργασίες τακτοποίησης, έγινε προμήθεια νέας μονάδας ελέγχου του εσωτερικού χώρου για τον έλεγχο του μικροκλίματος, ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη διατήρησή τους.

Τέλος, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Μουσείων προβήκαμε στο σχεδιασμό και στην έκδοση δίγλωσσου πολύπτυχου φυλλαδίου με τίτλο «Ιστορίες ενός Πριγκηπάτου» για την προβολή των μνημείων της Φραγκοκρατίας, κυρίως στη Βόρεια Ηλεία.

Το εξώφυλλο του δίγλωσσου πολύπτυχου φυλλαδίου για την προβολή των κύριων μνημείων της Φραγκοκρατίας στην Ηλεία.

The cover of the bilingual multiple-fold pamphlet for the enhancement of the main monuments of Francocracy in Ilia.

In the Archaeological Museum of Olympia, in 2016, works began in order improve the arrangement in the storerooms and free up space by transporting finds to the storerooms of the Museum of Pyrgos. Also, in the famous *chalcotheke* (depository of bronze objects), the storage hall where the largest worldwide collection of ancient Greek bronze objects is kept – apart from tidying up works-, a new control unit for the interior space was procurred so as to monitor the micro-climate and secure better conditions for their preservation.

Finally, in collaboration with the Directorate of Museums, we undertook the designing and publication of a bilingual multiple-fold pamphlet under the title «Stories of a Principality» for the enhancement of the monuments of Francocracy, especially those in North Ilia.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνουμε στα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία υλοποιούνται από το επιστημονικό προσωπικό της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας για μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα Μουσεία Ολυμπίας, Ήλιδας, Πύργου, στο Κάστρο Χλεμούτσι, αλλά και στο Ναό του Επικουρίου Απόλλωνος. Τα τελευταία δύο χρόνια πραγματοποιήθηκαν 45 δράσεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα που παρακολούθησαν περίπου 12.000 μαθητές. Παράλληλα, στο Κάστρο Χλεμούτσι γίνονται και βιωματικά εργαστήρια ανασκαφής για παιδιά του Δημοτικού, αλλά και θεματικές περιηγήσεις και προγράμματα για ειδικές ομάδες κοινού.

Σημαντική εξέλιξη αποτελεί η επαναλειτουργία της Ψηφιακής Έκθεσης στο Μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαιότητα, της οποίας η λειτουργία λόγω τεχνικών προβλημάτων είχε παύσει από το 2011. Μετά την επίλυσή τους από την Εφορεία μας το 2015, υλοποιούνται εκπαιδευτικές δράσεις σε σχολεία από την Ηλεία και άλλες περιοχές με μεγάλη επιτυχία. Η Ψηφιακή Έκθεση διαθέτει ποικίλο ψηφιακό περιεχόμενο: κείμενα, εικόνες, σχέδια, χάρτες, βίντεο, τρισδιάστατες απεικονίσεις και αναπαραστάσεις με θέματα από τους αρχαίους αθλητικούς και καλλιτεχνικούς αγώνες που διεξάγονταν στα μεγάλα πανελλήνια ιερά, υλικό που κατανέμεται σε δεκατέσσερα **υπολογιστικά συστήματα**, ενώ η καρδιά της Ψηφιακής έκθεσης είναι το Διαδραστικό Θέατρο Εικονικής Πραγματικότητας. Σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο με θέσεις για 28 άτομα, γίνεται σε προγραμματισμένες ώρες προβολή διάρκειας περίπου μισής ώρας, όπου οι θεατές περιηγούνται εικονικά στο ιερό της Ολυμπίας το 165 μ.Χ., με ξεναγούς δυο φανταστικά πρόσωπα, τον Αθηνόδωρο, πρώην αθλητή, και τον εγγονό του Κάλλιπο.

Μουσείο Πύργου: εκπαιδευτικό πρόγραμμα για μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Museum of Pyrgos: educational programme for pupils of Primary Education.

Κάστρο Χλεμούτσι: εκπαιδευτικό πρόγραμμα για μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Chlemoutsi Castle: educational programme for pupils of Primary Education.

EDUCATIONAL PROGRAMMES

Κάστρο Χλεμούτσι: βιωματικό εργαστήρι ανασκαφής για μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Chlemoutsi Castle: experiential excavation workshop for pupils of Primary Education.

Ολυμπία, Μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαιότητα: η είσοδος της Ψηφιακής Έκθεσης.

Olympia, Museum of the History of the Olympic Games in Antiquity: the entrance of the Digital Exhibition.

Of particular significance we consider the educational programmes that are implemented by the curators of our Ephorate for pupils of the primary and secondary education in the Museums of Olympia, Elis, Pyrgos and Chlemoutsi Castle, but also at the Temple of Apollo Epicurius. In the last two years, 45 activities of educational character took place and were attended by approximately 12.000 pupils. At the same time, in the Castle of Chlemoutsi, experiential excavation workshops are conducted for Primary School children, but also thematic visits and programmes for special groups of the public.

An important development has been the re-launching of the Digital Exhibition at the Museum of the History of the Olympic Games in Antiquity, the operation of which had ceased in 2011, due to technical problems. Following their solution by our Ephorate in 2015, educational activities are organized for schools of Ilia and other regions with great success. The Digital Exhibition contains a variety of digital material: texts, pictures, drawings, maps, videos, three-dimensional depictions and representations of themes related to the ancient athletic and artistic contests that were taking place in the big panhellenic sanctuaries, material that is distributed to fourteen computer systems, while the heart of the Digital exhibition lies in the Interactive Theatre of Virtual Reality. In a specially fitted room with seats for 28 individuals, at scheduled hours, a show about half an hour is hosted, in which the spectators enjoy a virtual tour across the Sanctuary of Olympia in 165 A.D., guided by two imaginary figures, Athenodoros, a former athlete, and his grandson, Callipos.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Στο έργο της Εφορείας συγκαταλέγεται μία σειρά πολιτιστικών εκδηλώσεων: συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, ομιλιών και σεμιναρίων, κυρίως στο πλαίσιο εορτασμών του ΥΠΠΟΑ (Πανσέληνος του Αυγούστου, Διεθνής Ημέρα Μουσείων, Πράσινες Πολιτιστικές Διαδρομές, Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς κλπ.), αλλά και ως μεμονωμένες εκδηλώσεις. Μάλιστα την νύχτα της Πανσελήνου του Αυγούστου το 2017 διοργανώθηκαν σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση συναυλίες σε όλους τους σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Εφορείας: στην Ολυμπία, στο Κάστρο Χλεμούτσι και για πρώτη φορά στο αρχαίο θέατρο της Ήλιδας και στον περίβολο του Ναού του Επικούριου Απόλλωνα.

Κάστρο Χλεμούτσι: χορευτικό δρώμενο Σάντρας Βούλγαρη «Σε έναν ιππότη», Σεπτέμβριος 2015.

Chlemoutsi Castle: dance happening by Sandra Voulgari, titled «To a knight», September 2015.

EVENTS

In the activities of the Ephorate, a series of cultural events is included: concerts, theatrical performances, lectures and seminars, especially in the context of celebrations organized by the Hellenic Ministry of Culture and Sports (August Full Moon, International Museum Day, Green Cultural Routes, European Cultural Heritage Days et al.), but also one-off events. Indeed, in the night of August 2017 Full Moon, in collaboration with the Local Authorities, concerts were hosted in all the important archaeological sites of the Ephorate: Olympia, Chlemoutsi Castle and for the first time in the ancient theatre of Elis and within the enclosure of the Temple of Apollo Epicurius.

Ολυμπία: συναυλία του συγκροτήματος «Χρώματα της Ήλιδας» για την Πανσέληνο στον αύλειο χώρο του Μουσείου της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαιότητα (2016).

Olympia: concert by the group «Colours of Elis» for the Full Moon in the courtyard of the Museum of the History of the Olympic Games in Antiquity (2016).

Επίσης, πραγματοποιήθηκαν ημερίδες σε συνεργασία με την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση αναφορικά με τη μέθοδο βιωματικής μάθησης και την παρουσίαση των εκπαιδευτικών δράσεων μας, ημερίδα με θέμα το σώμα μέσα από την τέχνη, το θέατρο και τη λογοτεχνία, εκδήλωση στη Βιβλιοθήκη του Πύργου με θέμα «Μνήμες από την πόλη του Πύργου στην εποχή του Μεσοπολέμου και αρχαιολογικές ιστορίες» (ΕΗΠΚ 2017), καθώς και ενημερωτικές εκδηλώσεις για το κοινό αναφορικά με τα μνημεία της περιοχής, αλλά και το έργο που πραγματοποιείται σε αυτά, όπως το καλοκαίρι του 2015 σε συνεργασία με το Διάζωμα, στο χωριό της Πλατιάνας για το αρχαίο θέατρο και η παρουσίαση της αναστηλωτικής πρότασης για το μνημείο στο Μέγαρο Μουσικής το 2016.

Ναός Αγίας Σοφίας Ανδραβίδας: η συναυλία της μικτής χορωδίας Μυρτουντίων & Επτανησίων Πάτρας το καλοκαίρι του 2016.

Church of Hagia Sophia in Andravida: concert of the Myrtoundia & the Heptanisians of Patras mixed choir in the summer of 2016.

Furthermore, one-day conferences were organized in collaboration with the Primary and Secondary Education, regarding the method of experiential learning and the presentation of our activities, an one-day conference on the topic of the body through art, theatre and literature, a session in the Library of Pyrgos under the theme «Memories from the city of Pyrgos in the Interwar period and archaeological stories» (European Heritage Days 2017), as well as informative presentations for the public in connection with the monuments of the region and the work that is undertaken in them, such as the event, held in the summer of 2015, in collaboration with Diazoma, at the village of Platiana on the subject of the local ancient theatre and the presentation of the restoration proposal plan for the same monument in the Athens Concert Hall in 2016.

Ναός Επικουρίου Απόλλωνα: συναυλία του συγκροτήματος «Λύραυλος» για την Πανσέληνο (2017).

Temple of Apollo Epicurius: concert of the group «Lyravlos» for the Full Moon (2017).

Η αφίσα της εκδήλωσης για την Πανσέληνο με τίτλο "Terra Olympia" που πραγματοποιήθηκε στο αρχαίο θέατρο της Ήλιδας (2017).

The poster of the performance for the Full Moon under the title "Terra Olympia" that took place in the ancient theatre of Elis (2017).

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

Το 2017, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας σχεδίασε «ιδίαις δυνάμεσι» και ανέβασε στο διαδίκτυο την ιστοσελίδα της www.ilia-olympia.org. Λειτουργώντας συμπληρωματικά στον επίσημο κόμβο του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού www.culture.gr, ο επισκέπτης ήδη μπορεί να βρει χρήσιμες πληροφορίες για όλα τα μουσεία και για ικανό αριθμό μνημείων και αρχαιολογικών χώρων που έχει στην αρμοδιότητά της η Εφορεία μας. Η ιστοσελίδα ενημερώνεται διαρκώς σχετικά με ημερίδες, συνέδρια, επιστημονικές συνεργασίες και εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό στις οποίες συμμετέχει η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας, καθώς και με ειδήσεις που αφορούν στην πολιτιστική κληρονομιά και τα μνημεία της Ηλείας, ενώ δεν λείπουν οι χρήσιμες πληροφορίες για τον πολίτη.

Επιπρόσθετα, η Υπηρεσία μας εισήλθε δυναμικά στο χώρο των κοινωνικών δικτύων, δημιουργώντας σελίδες στο Facebook τόσο για την ΕΦΑ Ηλείας, όσο και για τα σημαντικότερα μουσεία και μνημεία της. Οι «σελίδες» αυτές έχουν συμβάλει στην αμεσότερη επικοινωνία και στην δημιουργία σημαντικής αλληλεπίδρασης με το φιλότεχνο και φιλάρχαιο κοινό και την εκπαιδευτική κοινότητα όλων των βαθμίδων. Πρόσφατα μάλιστα ανοίξαμε το δικό μας λογαριασμό («κανάλι») στο youtube, όπου έχει «ανέβει» ενδιαφέρον υλικό από το αρχείο μας.

Αξιοποιώντας πλήρως τις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρουν χωρίς ιδιαίτερο κόστος οι νέες τεχνολογίες, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας φιλοδοξεί με τις ανωτέρω ενέργειες να φέρει στο ψηφιακό προσκήνιο τον Πολιτισμό και τα μνημεία της αρχαιότητας της Ηλείας, που είναι και ο τομέας ευθύνης της, με σκοπό την προβολή τους και την εξοικείωση των πολιτών με αυτά.

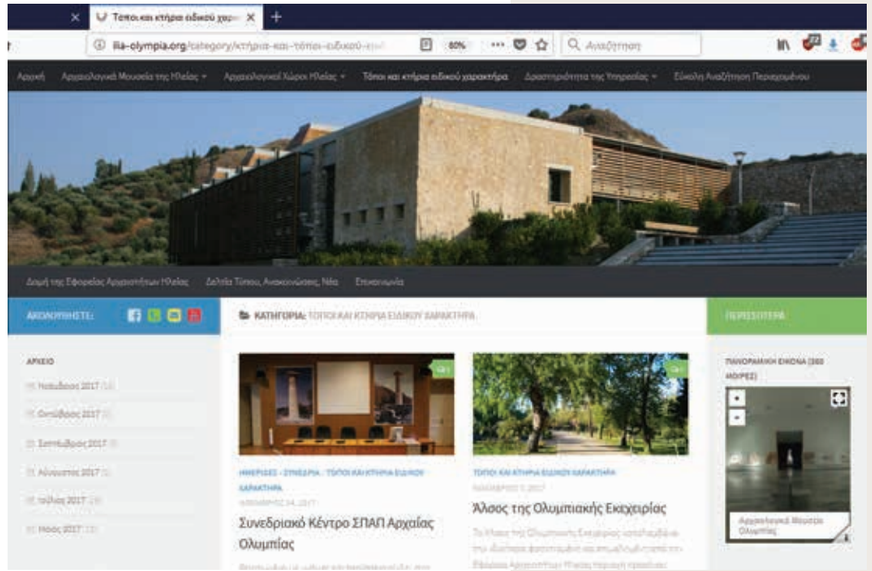

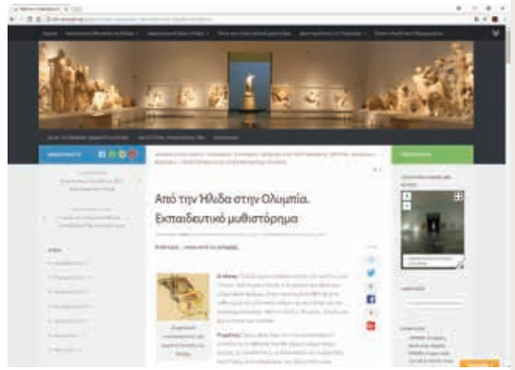

Η ιστοσελίδα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας.

The website of the Ephorate of Antiquities of Ilia.

WEBSITE OF THE EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA AND PRESENCE IN THE SOCIAL NETWORKS

In 2017, the Ephorate of Antiquities of Ilia designed and published completely «on its own resources» its website www.ilia-olympia.org. Supplementary to the official site www.culture.gr of the Hellenic Ministry of Culture and Sports, visitors can find in our website useful information about all the museums and quite a few monuments and archaeological sites that our Ephorate is in charge of. The website is continuously updated as to conferences, congresses, scientific collaborations and exhibitions in Greece and abroad, in which our Ephorate participates, as well as to news relevant to the cultural heritage and the monuments of Ilia, while useful information is also available to the citizens.

In addition, our Ephorate made a dynamic entry into the area of social networks, creating pages in the Facebook as much for the EPHA of Ilia as well as for its more important museums and monuments. These «pages» have contributed towards a more direct style of communication and towards the creation of important interaction with the art-loving and archaeophile public, but also with the educational community of all levels. Furthermore, we have recently created our own account («channel») in the youtube, where interesting material from our archive has been uploaded.

Taking full advantage of the immense possibilities the new technologies can offer at a low budget, the Ephorate of Antiquities of Ilia aspires through the above presented activities to bring into the digital foreground the Culture and the ancient momunents of Ilia, which, in any case, form the domain of its responsibility, aiming at their enhancement and the familiarization of the public with them.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΕΝΤΥΠΟΥ:

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Ερωφίλη-Ίρις Κόλλια

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:
Κάτια Μαντέλη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:
Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ-ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ:
Χρήστος Σπηλιόπουλος

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων,
Κώστας Ξενικάκης (φωτογραφία εξωφύλλου,
οπισθόφυλλο αεροφωτογραφία)

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ – ΕΚΤΥΠΩΣΗ:
HORIZON

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΥ
ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ
Ερωφίλη-Ίρις Κόλλια

ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΔΡΑΣΕΩΝ:
Χρήστος Ματζάνας, Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος,
Ρούλα Λεβεντούρη, Χρήστος Λιάγκουρας, Πόπη Λουμιώτη,
Αντωνία Μουρτζίνη, Αθανασία Ράλλη

CONTRIBUTORS TO THE BOOKLET EDITION:

TEXT – EDITING:
Erofili-Iris Kollia

TRANSLATION:
Katya Manteli

ENGLISH TEXT EDITING:
Konstantinos Antonopoulos

ADMINISTRATIVE - FINANCIAL MANAGEMENT:
Christos Spiliopoulos

PHOTOS:
Archive of the Ephorate of Antiquities of Ilia,
Kostas Xenikakis (photo cover, back cover aerial photo)

DESIGNING-PRINTING:
HORIZON

PROJECT DIRECTION & COORDINATION –
EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA:
Erofili-Iris Kollia

SUPERVISION OF SPECIFIC ACTIVITIES:
Christos Matzanas, Konstantinos Antonopoulos,
Roula Leventouri, Christos Liagouras, Popi Loumioti,
Antonia Mourtzini, Athanasia Ralli

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΗΛΕΙΑΣ

27065 ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ, ΗΛΕΙΑ
Τηλ.: 26240 22529, Fax: +30 26240 23753

MINISTRY OF CULTURE AND SPORT
GENERAL DIRECTORATE OF ANTIQUITIES AND CULTURAL HERITAGE
EPHORATE OF ANTIQUITIES OF ILIA

27065 ANCIENT OLYMPIA, ILIA, GREECE
Tel.: +30 26240 22529, Fax: +30 26240 23753

E-mail: efahle@culture.gr

www.ilia-olympia.org

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση, αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του κειμένου, των φωτογραφιών και των σχεδίων του εντύπου χωρίς έγγραφη άδεια από την αρμόδια Υπηρεσία. Το παρόν έντυπο διανέμεται δωρεάν.

No part of this booklet (text, photos, drawings) may be reproduced or transmitted or republished without prior permission in writing from the issuing Authority. The present publication is distributed of charge.